

2. Хусусий тиббиёт муассасаларини замонавий жихозлаш имконияти юзага келади.

3. Хусусий тиббиёт муассасаларидаги инновацион ғояларни жорий этиш имкониятлари юзага келади.

4. Хусусий тиббиёт муассасаларини моддий-техника таъминоти мустаҳкамланиб, ходимларнинг меҳнатдан манфаатдорлиги ортади.

Давлат-хусусий шерикчилик механизмидан хусусий секторга келадиган самарадорлик қуйидагилардан иборат:

- Хусусий сектор вакилларининг молиявий ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги ортади.

- Давлат шерикчилик лойиҳаларини амалга ошириш натижасида уларнинг фойда олиш имконияти ортади.

- Хусусий секторни молиялаштириш самарадорлиги ортади.

- Хусусий секторнинг рақобатбардошлигини ошириб, уларда инновацион ғояларни амалга ошириш имкониятлари ортади.

- Хусусий секторда хайрия маблағларига бўлган эҳтиёжлар қондирилади.

- Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, хусусий тиббиёт муассасаларини ривожлантириш орқали қуйидаги ижобий натижаларга эришилади:

- 1.Тиббиёт муассасалари ўртасида соғлом рақобат муҳити шаклланади.

- 2.Тиббиёт муассасалардаги молиявий ресурслардан самарали фойдаланиш тизими йўлга қўйилади.

Ижтимоий соҳаларда хусусан тиббиёт тизимида Давлат-хусусий шерикчилик механизмини жорий этиш орқали давлат ижтимоий соҳа объектларига давлат бюджети маблағларидан харажатларини қисқартириш имкониятига эга бўлади. Давлат-хусусий шерикчилиги ижтимоий соҳа объектларини молиялаштиришнинг инновацион воситаси сифатида давлат бюджети учун манфаатлидир.Шунингдек ижтимоий соҳа объектлари ўртасида соғлом рақобатни йўлга қўйиш орқали кўрсатилаётган хизматлар сифатини оширишга эришилади.

#### **Фойдаланилган адабиётлар рўйхати**

1. Harry Anthony Patrinos Felipe Barrera-Osorio Juliana Guáqueta. The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education. 2009. The International Bank for Reconstruction and Development //The World Bank. pp. 53.

2. Юсупов Н.А., Карабаев Ф.Э. Теория и практика государственно-частного партнерства. Учебный модуль. Под редак. А.Э.Шайхова. Т.: 2013. 113 с.

3. Низамов А. Таълим муассасаларининг ижтимоий ҳамкорлигида давлат-хусусий шерикчилик модели. Монография. Т.: УМКХТТКМО ва УҚТ институти. 2017. 10.

4. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс. 2-е изд. / Пер. с англ. под ред. С.Г. Божук. СПб.: Питер, 2006. 464 с.

5. 2017-йил 15-сентябр Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Нодавлат таълим хизматлари кўрсатиш фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори //, 2017-йил 15-сентябр //from/LexUZ.

М.К. Олимов  
Тошкент давлат иқтисодиёт университети  
Тошкент, Ўзбекистон  
mildguy1992@gmail.com

## **ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ АСОСИЙ ОМИЛЛАРИ**

**Аннотация.** Ушбу мақолада мамлакат ҳудудлари иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг ўзига хос хусусиятлари ва иқтисодий аҳамияти ҳақида фикрлар баён этилган. Ҳудудлар иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг асосий омили сифатида ялпи ҳудудий маҳсулотга эътибор қаратилган ва бу бўйича Наманган вилояти кўрсаткичлари таҳлил қилинган.

**Таянч тушунчалар:** *иқтисодий хавфсизлик, иқтисодий хавфсизлик даражалари, мамлакат иқтисодий хавфсизлиги, ҳудудлар иқтисодий хавфсизлиги, ялпи ҳудудий маҳсулот (ЯҲМ), ҳудудларнинг иқтисодий салоҳияти.*

М.К. Олимов  
Ташкентский государственный экономический университет  
Ташкент, Узбекистан  
mildguy1992@gmail.com

## **КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ**

**Аннотация.** В этой статье изложены основные идеи об особенностях и экономическом значении экономической безопасности в регионах страны. Под ключевым фактором поддержания региональной экономической безопасности принимается валовый региональный продукт (ВРП), проведён показатель Наманганского региона.
















**Ключевые слова:** *экономическая безопасность, степень экономической безопасности, экономическая безопасность страны, экономическая безопасность регионов, валовый региональный продукт (ВРП), экономический потенциал регионов.*

Бугунги кунда халқаро майдонга эътибор билан назар соладиган бўлсак, бутун дунё бўйича давлатлар орасида ҳар томонлама “пойга” кетмоқда. Бу “пойга”да кимнидир ғолиб бўлиши бошқа бир давлатнинг зарари бўлиб чиқиши мумкин. Бирор бир давлатнинг иқтисодиётига, унинг ҳудудларига, ресурсларига, иқтисодий ўсишига нисбатан ички ёки ташқи таҳдидлардан ҳимояланиши кўп жиҳатдан унинг иқтисодий хавфсизлигига боғлиқ.

Мамлакатнинг иқтисодий хавфсизлиги миллий хавфсизликнинг муҳим таркибий қисми, унинг моддий асоси бўлиб ҳисобланади. Иқтисодий хавфсизлик иқтисодий категория сифатида давлатчилик шаклланган ҳамда жамият ўз манфаатларини англаб етган даврлардан пайдо бўла бошлаган. Ҳозирги пайтда мамлакатнинг иқтисодий хавфсизлиги бу – мамлакат иқтисодиётини доимий барқарор ривожлантириш ва такомиллаштиришга қаратилган чора-тадбирларнинг умуммиллий мажмуаси бўлиб, у албатта давлатнинг ижтимоий-сиёсий барқарорлиги ва

мустақиллигини ҳамда ташқи ва ички таҳдидларга қарши туриш механизмини кўзда тутди.

Юқоридаги суръатдан кўришимиз мумкинки, иқтисодий хавфсизлик турли хил даражаларда бўлиши мумкин. Миллий даражадаги, яъни мамлакат иқтисодий хавфсизлигинининг энг муҳим бўғинларидан бири – бу ҳудудларнинг иқтисодий хавфсизлиги ҳисобланади. Чунки, ҳудудларнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминланиши мамлакат даражасидаги иқтисодий хавфсизликни таъминлашга ва барқарор иқтисодий ўсишга замин яратади. Бу масала бугунги куннинг долзарб муаммоларидан бир эканлигига Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев ҳам алоҳида тўхталиб, қуйидаги фикрларни билдириб ўтганлар: “2020 йилда макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш ва инфляцияни жиловлаш – иқтисодий ислохотлар жараёнидаги бош вазифамиздир” [2].

		2017-yil	2018-yil	2019-yil
	<b>O`zbekiston Respublikasi <sup>1)</sup></b>	<b>302 536,8</b>	<b>406 648,5</b>	<b>511 838,1</b>
	Qoraqalpog'iston Respublikasi	10 243,0	15 009,4	18 735,7
<i>viloyatlar:</i>				
	Andijon	19 206,0	26 503,0	32 897,2
	Buxoro	16 504,3	21 158,3	26 695,0
	Jizzax	9 148,1	12 074,7	15 211,9
	Qashqadaryo	22 633,4	27 962,2	36 470,1
	Navoiy	14 232,2	22 132,2	36 685,2
	Namangan	14 501,2	18 046,0	23 239,0
	Samarqand	25 569,8	31 233,5	37 593,9
	Surxondaryo	13 702,2	17 802,0	22 349,3
	Sirdaryo	6 432,2	8 066,3	10 477,7
	Toshkent	27 847,6	38 774,3	50 117,8
	Farg'ona	19 837,5	26 611,5	32 943,3
	Xorazm	11 457,2	15 242,5	19 136,5
	Toshkent sh.	40 720,4	54 694,3	74 527,6

1-расм. Ўзбекистон Республикасида 2017-2019 йилларда ялпи ички (ҳудудий) маҳсулот (млрд. сўм) [5]











Худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ҳамда уларнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш давлат сиёсатининг муҳим йўналиши ҳисобланади. Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳам алоҳида ушбу масалага алоҳида эътибор қаратилган бўлиб, фармоннинг “Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналиши” деб номланган учинчи қисми 3.4-бандида Вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш бўйича қатор устувор вазифалар белгиланган [1].

Мамлакат худудларининг иқтисодий хавфсизлигини таъминлашдан кўзланган асосий мақсад мамлакат ва унинг худудлари рақобатбардошлигини ошириш ҳисобланади. Ушбу мақсадга эришиш қуйидагиларга йўналтирилади:

- мамлакат ва унинг худудларини халқаро бозорлар билан интеграциялашувини таъминлаш, мамлакат ишлаб чиқарувчи кучларини минтақа ва худудлар бўйича оқилона жойлаштириш, уларнинг ўзаро алоқадорлиги, ихтисослашуви ва кооперациялашувини таъминлаш орқали мамлакат ҳамда минтақаларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини жадаллаштириш, барқарор ва мутаносиб иқтисодий ўсишгача эришиш;

- худудлар инфратузилмасини ривожлантириш;
- худудларда ишлаб чиқариш соҳаларининг рақобатбардошлигини ошириш;
- худудлар ривожланишидаги ўзаро фарқларни қисқартириш [3].

Мамлакат худудларининг иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг асосий омилларидан бири ялпи ҳудудий маҳсулот (ЯҲМ) ҳисобланади. Сўнги йилларда худудларимиз томонидан яратилаётган ЯҲМ ҳажми ошиб бормоқда. Ушбу масалани янада батафсилроқ ўрганиш ва таҳлил қилиш учун аниқ бир худуд, яъни Наманган вилояти мисолида кўриб чиқсак.

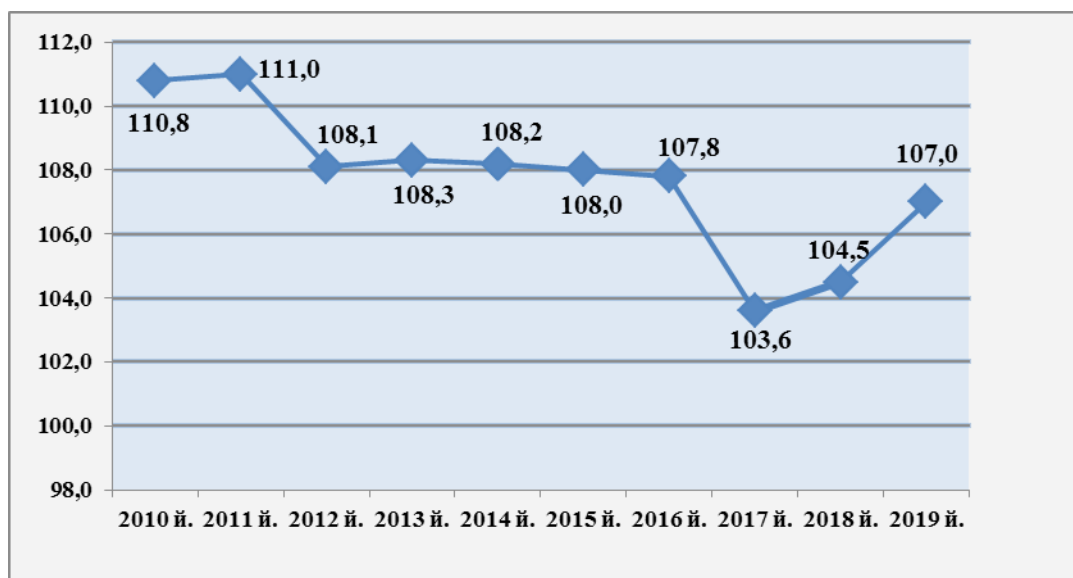
		2017-yil	2018
	Qoraqalpog'iston Respublikasi	3,4	3,
	Andijon	6,3	6,
	Buxoro	5,5	5,
	Jizzax	3,0	3,
	Gashqadaryo	7,5	6,
	Navoiy	4,7	5,
	Namangan	4,8	4,
	Samarqand	8,5	7,
	Surxondaryo	4,5	4,
	Sirdaryo	2,1	2,

2-расм. Ўзбекистон Республикасида 2017-2019 йилларда ЯИМ ни шакллантиришда ҳудудларнинг улуши (ЯИМ га нисбатан % ҳисобида) [5]

2019 йилда Ўзбекистон Республикаси бўйича ялпи ички маҳсулот ҳажми жорий нархларда 511 838,1 млрд. сўмни ташкил этди ва 2018 йил билан таққослаганда 5,6 % га ўсди. Ушбу натижа Республика ҳудудларида яратилаётган ялпи ҳудудий маҳсулот ҳисобига амалга оширилмоқда. Хусусан, Наманган вилояти бўйича ялпи ҳудудий маҳсулот (кейинги ўринларда ЯҲМ) ҳажми жорий нархларда 23239,05 млрд. сўмни ташкил этди ва 2018 йилга нисбатан 7 % га ўсди (1-расм). 2019 йилда мамлакат бўйича ЯИМнинг шаклланишида Тошкент шаҳри 14,6 % улуш билан энг катта ҳисса қўшди. Тошкент вилояти 9,8 % ва Самарқанд вилояти 7,3 % кўрсаткич билан кейинги ўринларни эгаллаб турибди. Республика ЯИМ ни шакллантиришда энг кам улуш Сирдарё (2,0 %), Жиззах (3,0 %), Хоразм (3,7 %) вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикасига (3,7 %) тўғри келмоқда. Айнан биз таҳлил қилаётган Наманган вилоятининг Республика бўйича ЯИМни шакллантиришга қўшган ҳиссаси 4,5 % ни ташкил этди (3-расм).

Наманган вилояти иқтисодиётининг асосий тармоқларида кузатилган ўсиш суръатлари ЯҲМ ўсишида асосий омил бўлиб хизмат қилди. 2019 йилда Наманган вилояти бўйича ялпи ҳудудий маҳсулот ҳажми жорий нархларда 23 239,0 млрд. сўмни ташкил этди ва 2018 йилнинг тегишли даврига нисбатан 7,0 % га ўсди [3-расм].

Аҳоли жон бошига ЯҲМ 8 353,6 минг сўмни ташкил этди ва бу кўрсаткич ўтган йилга нисбатан 4,8 % га ошди. Лекин вилоятнинг ЯҲМ салоҳияти ва бу орқали ҳудуд иқтисодий хавфсизлигини таъминлай олиши бўйича фикр билдириш учун бир неча йиллик кўрсаткичларни ўрганишимиз зарур.



3-расм. 2010-2019 йилларда Наманган вилояти ялпи ҳудудий маҳсулотининг ўсиш кўрсаткичлари [8]

Юқоридаги таҳлиллardan хулоса қилиш мумкинки, сўнгги йилларда Наманган вилоятининг ЯҲМ кўрсаткичлари ўсишга эришиб келаётган бўлсада, ўсиш кўрсаткичлари барқарор эмас. Бу эса ўз навбатида, вилоят ялпи ҳудудий маҳсулот



ҳажмини барқарор ўсишини таъминлашда айрим муаммолар мавжудлиги ва уларни бартараф этиш бўйича тизимли чора-тадбирлар амалга оширилишига алоҳида эътибор берилишини тақозо этади.

Мамлакатимиз ҳудудларининг ижтимоий-иқтисодий даражалари ва иқтисодий-табиий салоҳиятидаги фарқлар уларни истиқболда ҳудудий ҳамда тармоқ хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш орқали ялпи ҳудудий маҳсулот ҳажмини барқарор ўсишини таъминлаш жараёнларини такомиллаштиришни тақозо этади. Ўзбекистонда ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини давлат томонидан тартибга солишдан кўзланган бош мақсад ҳудудларни барқарор ривожлантиришни рағбатлантириш ва иқтисодий-ижтимоий ривожланиши даражаларида кескин фарқларнинг вужудга келишига йўл қўймаслик учун шароит яратишдан иборат.

Давлат томонидан ҳудудларни ривожлантиришни тартибга солиш, ялпи ҳудудий маҳсулот ишлаб чиқариш кўрсаткичларини барқарор ўсишини таъминлаш мақсадида қуйидаги дастурлар ишлаб чиқилиб, амалга оширилмоқда:

1. Саноатни ривожлантириш дастурлари.
2. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришни тартибга солиш.
3. Ҳудудлар экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланиш ва қўшма корхоналарни ташкил этишни тартибга солиш.

4. Транспорт-коммуникация тизимини ривожлантириш.

5. Ҳудудларнинг ижтимоий ривожланишини тартибга солиш.

Ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича қабул қилинган дастурларни самарали амалга ошириш, ҳудудларнинг иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш механизмини ишлаб чиқиш ва такомиллаштириш учун қуйидаги чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

1. ҳудудларни ривожлантириш бўйича республика ҳамда ҳудудий дастурларни танлаш ва уларни амалга оширишни асослаш, навбатга қўйиш тизимини шакллантириш;

2. республика ва ҳудудий дастурларни амалга ошириш механизмини такомиллаштириш, бунинг учун маҳаллий ҳокимликлар ва тегишли вазирликларнинг масъулиятларини ошириш;

3. иқтисодиёт тармоқларини ривожлантириш бўйича давлат дастурларининг ҳудудий жиҳатларини кучайтириш;

4. тармоқ дастурларининг ҳудудий жиҳатлари мониторингини ташкил этиш;

5. ҳудудлар ва тармоқ имкониятлари, заҳираларини чуқур ўрганиш ва ҳисобга олиш асосида прогноз кўрсаткичларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш;

6. дастурларни амалга ошириш устидан қатъий назоратни кучайтириш, назорат тизимини яратиш.

#### **Фойдаланилган адабиётлар рўйхати**

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги Фармони. 7 феврал 2017 йил. <http://press-service.uz/document/5482/>.

2. *Мирзиёев Ш.М.* Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. Т. // Халқ сўзи, 2020 йил 25 январь.

3. Абулқосимов Ҳ.П. Давлатнинг иқтисодий хавфсизлиги. Тошкент, 2012.

4. *Вечканов Г.С.* Экономическая безопасность. СПб.: Питер, 2012, с. 67.

5. Ўзбекистон Республикасининг статистик ахборотномаси, 2017 йил январь-декабр. Тошкент, 2018.

6. Наманган вилоятининг статистик ахборотномаси, 2017. январь-декабр. Наманган, 2018.

7. [www.stat.uz](http://www.stat.uz) – Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси расмий веб-сайти маълумотлари.

8. [www.namstat.uz](http://www.namstat.uz) – Наманган вилоят статистика бошқармаси расмий веб-сайти маълумотлари.

О.Р. Мадаминжонов, илмий раҳбар Б.Н. Дедажанов  
Наманган муҳандислик-технология институти  
Наманган, Ўзбекистон  
Oxunpopsang95@gmail.com

### **ИҚТИСОДИЁТНИ ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА ЭКСПОРТГА МЎЛЖАЛЛАНГАН ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ЗАРУРЛИГИ**

**Аннотация.** Мақолада ташқи иқтисодий фаолият, экспортга мўлжалланган ташқи савдони тартибга солиб туриш бугунги куннинг долзарб масалаларидан бири эканлиги ёритилган. Ўзбекистон Республикасига валюта оқимини ошириш мақсадида импорт маҳсулотлар улушини камайтириш ва экспорт маҳсулотлар ҳиссасини кўпайтириш лозимлиги таъкидланган. Шунингдек республиканинг ташқи савдо айланмаси кўрсаткичлари, ташқи иқтисодий фаолиятини тартибга солишни таъминловчи томонлар кўрсатиб ўтилган.

**Калит сўзлар:** ташқи савдо сиёсати, экспортни қўллаб-қувватлаш, экспорт фаолиятини либераллаштириш, экспорт салоҳиятини кенгайтириш, ташқи савдо айланмаси, жаҳон иқтисодиётининг ривожланиш омиллари.

Эркин иқтисодиётни барпо қилишда ташқи иқтисодий фаолиятни ривожлантириш, экспортни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришнинг ўрни жуда катта аҳамиятга эга. Чунки иқтисодиётни ривожланиши, аҳоли турмуш даражасини ошишида ташқи савдо сиёсати муҳим ўринни эгаллайди. Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш шароитида рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқаришни талаб этмоқда.

Бугунги кунда экспортга мўлжалланган ташқи иқтисодий фаолиятни бошқаришнинг ўзига хос тизимларини тезкор шакллантириш ва ташқи иқтисодий алоқаларни йўлга қўйиш тамойилларини ишлаб чиқариш, республиканинг жаҳон иқтисодий тизимига интеграциялашуви йўлларида белгилаб олинган вазифалар бажарилишига алоҳида эътибор кучайтирилмоқда. Лекин, мамлакатимизда ташқи иқтисодий фаолиятни ривожлантириш, экспортни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантиришни такомиллаштириш борасида бир қатор тўсиқлар ва муаммоларнинг борлиги, бу соҳада ҳали қилиниши лозим бўлган ишларнинг мавжудлигидан далолат беради. Президентимиз таъкидлаганларидек: “Бизда улкан резервлар бор. Лекин шунга қарамасдан, ўтган йили жами 1 миллиард 540 миллион долларлик прогноз кўрсаткичлари бажарилмай қолди. Бизнинг маҳсулотимиз экспорт қилинадиган мамлакатлар сони 2010 йилгана сбатан 176 тадан 138 тага камайган” [6].

Ташқи иқтисодий фаолиятдаги мавжуд муаммоларни бартараф этиш, бу фаолиятни ривожлантириш, экспортни қўллаб-қувватлаш борасидаги қатор вазифаларни бажарилишини таъминлаш ва соҳада иқтисодий ўсиш даражасини